

İMAN, BİR BÜTÜNDÜR

Ahmed DAVUDOĞLU

(İstanbul Y. İslâm Ens. Fıkıh Muallimi)

Akaid kitaplarımızda iman hakkında aşağıdaki malûmata rastlamaktayız. İman lügatda: Verilen haberin hükmünü tasdik ve kabul ile ona sadık kalmaktır. Teslim ve inkıyâd mânâlarını da tazammun eder. Şeriatde ise Muhbir-i mahsus olan Peygamberin verdiği haberleri iz'ân ve kabul ile tasdik etmek, tamamiyle munkad ve teslim olmaktır. Şu halde şer'i imanla, lügavî iman arasında yalnız (mü'menu'n-bih) yani inanılacak şeyler itibariyle fark vardır ve bu itibarla şer'i iman hâssdır. Kelâm ulemâsı imân ile küfrü tarifde iki fırkaya ayrılmışlardır. Bunlardan birinci furkanın tarifine «Kavl-i tahkik», ikincinin tarifine «Kavl-i meşhur» derler.

Kavl-i tahkike göre iman: Dinden olduğu bizzarure bilinen, yani Hz. Peygamber (S.A.) in Allah'dandır diye getirip haber verdiği şeylerin hepsini kalbiyle tasdik ve kabul etmektir. Peygamber Efendimizin Allah'dandır diye haber verdiği şeyler, Kur'an-ı Kerim'in âyetleri ve sûreleridir. Binaenaleyh her müslümanın, mushafların iki kabuğu arasında yazılı bulunan bütün âyet ve sûrelerin Allah kelâmı olduğuna zerre kadar şüphe etmeden bütün kalbiyle inanması icabeder. Yalnız bu tarife göre inandığını dil ile ikrar etmek imanın rüknü değil, şartıdır. Yani dilsizlik gibi bir özürlü olmadığı halde iman ettiğini söylemeyen, fakat kalbiyle iman etmiş bulunan bir kimse Allahü Teâlâ indinde müslümandır. Bu zat hakkında imanın uhrevî hükümleri câridir. Cehennemde ebedî kalmaz, ancak ikrarı terk ettiği için günahkârdır ve müslüman olduğu bilinmediğinden hakkında müslümanlığın dünyevî ahkâmı cereyan etmez. Meselâ: kendisine müslüman kızı verilmez, öldüğü zaman müslüman kabristanına gömülmez. Bu tarifi yapanların dehlilleri :

(1) « **أَوْثَانُ كَيْتٍ فِي قُلُوبِهِمْ لَا يَمَانُ** »

«İşte bunların kalblerine Allah imanı yerleştirdi.»

(2) « **وَلَمْ تَوْءَمِنْ قُلُوبُهُمْ** »

«Kalbi imanla dolu olarak»,

(3) « **وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ** »

«Onların kalbleri iman etmedi» gibi imanın kalblerde olduğuna delâlet eden âyetlerle, meşhur iman ve islâm hadisidir. Bu hadis-i şerifde şöyle buyurulmaktadır.

عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال بينما : نحن عند رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم اذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب شديد سواد الشعر لا يرى عليه اثر السفر ولا يعرف منا احد حتى جلس الى النبي صلى الله عليه وسلم فأسند ركبتيه الى ركبتيه ووضع كفيه على فخذيه وقال : يا محمد أخبرني عن الاسلام فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الاسلام أن تشهد أن لا اله الا الله وأن محمدا رسولا

1 Mücadile sûresi, son âyet.

2 Nahl sûresi, âyet, 103.

3 Mâide sûresi, âyet, 41.

الله وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت ان استطعت اليه سبيلا . قال صدقت . قال فجبنا له يسأله ويصدق قال فأخبرني عن الايمان قال ان تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره قال صدقت قال فأخبرني عن الاحسان قال ان تعبد الله كأنك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك...
 «... ثم اطلق فلبيت مليا ثم قال لي يا عمر اتدرى من السائل قلت الله ورسوله اعلم قال فانه جبريل انا كرم يعلمكم دينكم . رواه الحسنه

Ömer b. Hattab'dan (R.A.). Şöyle demiştir: «Bir gün biz Resûlullah'ın yanında iken yanımıza elbisesi pek beyaz, saçı siyahı şiddetli, üzerinde yolculuk eseri görülmeyen ve içimizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi; Peygamber (S.A.) in yanına oturdu, ve (terbiyeli zevatın yaptıkları gibi) dizlerini onun dizlerine dayadı; ellerini uylukları üzerine koydu ve dedi ki: «Ya Muhammed, bana İslâm'ı haber ver.» Resûlullah (S. A.) «İslâm Allah'dan başka Allah olmadığına, Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehâdet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol masraflarına gücün yeterse Beytu'llah'ı haccetmendir» buyurdular. «Doğru söyledin» dedi. Biz buna şaşık (çünkü bilmiyenler gibi) soruyor, bilenlerin halî gibi tasdik ediyordu, «Bana imanı da haber ver» dedi. Buyurdular ki: «Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, yevmi âhirete inanman bir de kadere, hayrına, şerrine inanmandır.» «Doğru söyledin» dedi. «Bana ihsanı da haber ver» dedi. «Allah'a, O'nu görüyor-muşsun gibi ibâdet etmendir. Zira sen O'nu görmüyorsan, O seni muhakkak görür» buyurdular... «Sonra Hz. Ömer (R.A.) şunu ilâve etti: «Bundan sonra o zat gitti. Ben uzun zaman durdum, niha-

yet Resûlü Ekrem buyurdular ki: «Yâ Ömer! Bu soran kimdir bilir misin?» «Allah ve Resûlü bilir» dedim. «O Cebrâil idi, size dininizi öğretmeğe gelmiş» buyurdular.» (1)

İmanın kalble olduğuna dair icmâ-i ümmet de vardır. Zira dilsizlik veya tehdit suretiyle, icbar gibi bir mâni'den dolayı müslüman olduğunu söyleyemiyen, fakat kalbi imanla dolu bulunan bir kimse bilittifak mü'mindir.

Kavl-i meşhura göre iman: Hz. Peygamber (S.A.) in Allah'dandır diye getirip haber verdiği şeylerin hepsini kalbiyle tasdik ve diliyle ikrar etmektir. Bu tarife göre ikrar, imanın cüz'üdür. Yani iman, biri tasdik diğeri ikrar olmak üzere iki rükünden meydana gelmektedir. Ancak dilsizlik veya ölüm tehdidi ile ağızdan küfretmek gibi özürler karşısında, kalbi imanla dolu bulunan kimse, bu tarife göre de dinden çıkmış sayılmadığı cihetle, imanın kalb ile tasdik cüz'üne, rükn-ü aslî, yani hiç bir sûrette değişmeyen cüz'ü; dil ile ikrar cüz'üne de rükn-ü zâid, yani icabında terkedilebilen cüz'ü denilmiştir. Dil ile ikrarı imanın cüz'ü kabul eden bu tarife göre hiçbir özür yokken müslüman olduğunu söylemeyen kimse müslümanlar nazarında olduğu gibi, Allahu Teâlâ indinde de kâfir ve ebedi cehennemliktir.

Kavl-i meşhureuların delilleri :

(2)

«مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ»

«Kalbi imanla dolu olduğu halde küf-re mecbur edilen müstesna, eğer bir kim-

1 Rivayet edenler: Buhâri, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nescî.

2 Nahl sûresi, âyet 106.

se iman ettikten sonra Allah'a küfrederse» âyet-i kerimesi ile

(1)

امرت ان اقاتل الناس حتى يقولوا لا اله الا الله

«Allah'dan başka Allah yoktur deyinceye kadar insanlarla çarpışmaya me'mur oldum» hadîs-i şerifidir.

Kavl-i tahkike göre küfür : Dinden olduğu bizzarûre bilinen bir şeyi kalbiyle tasdik etmemektir. Bir insanın ne düşündüğünü bilmeye, sözle ifadeden başka imkân bulunmadığı cihetle, küfrünü dil ile itiraf etmeyenin dinsizliği bittabi bilinemeyeceğinden, Şâri' Hazretleri bu babda kavli ve fiili bazı âlâmetler nasbetmişler ki bu âlâmetler kimde görülürse, o kimsenin küfrüne hükmolunur. Peygamberi veya Kur'an-ı Kerim'i tanınamamak ve hristiyanlara mahsus olan «haç» boyunda taşıyarak onların kilisesine devam etmek gibi.

Kavl-i meşhura göre küfür : Hiçbir özür yokken kalble tasdik ve dille ikrarı terk etmektir. Gerek iman, gerekse küfür hakkında kavli tahkik itikadda imamımız Ebû Mansur Mâturîdî ile, şâir Mâturîdîye imamlarının ve birçok Eş'ariyye kelâmçıların mezhebîdir. İmam-ı Azam'dan dahi nakledilmiştir. Nitekim,

(العالم والمعلم)

nam eserinde mevcuttur. Kavl-i meşhur ise Hanefî imamlardan Semsu'l Eimme Serahşî ile Fahrul-İslâm Peszevî'den ve ekseri fukahadan menkuldür. Bu kavli, İmam-ı Azam'dan da rivayet olunmuş ve bütün ehl-i İslâm arasında şöhret bulunmuştur. İmanla küfrün bu ikişer tarifinden meşhur olanları, kelâm ülemasınca, Şeriatın zahirine daha lâyık; kavli tahkikler ise batını hakikata daha muvafık görülmektedir. Her iki kavle göre de imanla küfür arasında vasıta yoktur. Yani küfürden kurtulan, doğrudan doğruya mü'min olmak saadetine kavuştuğu gibi, el-yâzu billâh, imandan çıkan da derhal

kâfir olur. Yalnız dalâlet fırkalarından mu'tezileye göre, imanla küfür arasında vasıta vardır ve bu vasıta, fısıkdır. Binaenaleyh onlarca büyük günahlardan birini irtikâb eden, meselâ; adam öldüren kimse dinden çıkmış, fakat kâfir olmamıştır, bu adam fâsıktır.

İşte, imanın yukarıda izaha çalıştığımız tariflerinden de pek alâ anlaşılacağı vehile, müslüman olmak için sadece Allah'a inanmak kâfi değildir. Dinden olduğu bizzarure bilinen, yani Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber vasıtasıyla bize bildirilen neler varsa, hepsini kabul ve tasdik etmek, müslüman olmak için zarûridir. Kur'an-ı Kerim'de ise çeşitli ilâhî kitaplardan, Allah ile kul arasında elçilik vazifesini gören peygamberlerden, meleklerden, iblisten, şeytandan, cinlerden, mucizelerden v.s. nice yeknazarda garip görünebilecek şeylerden bahsedilmekte ve bunların varlığı haber verilmektedir. Şu halde müslüman olmak için bunların hepsine birden tereddütsüz ve şüphesiz olarak inanmak şarttır. Haber verilen zarûrât-ı diniyyeyi birer birer inceliyerek inanmağa iman-ı tafsilî, tetkik etmeden hepsine toptan inanmağa iman-ı icmâlî derler. Bunlardan birincisi şüphesiz ki efdâl ise de müslüman sayılmak için ikinci de kâfidir. İman tafsilî, İslâm'ın «Amentu»sü ile hülâsa edilmiştir ki, şöyledir :

(2)

أَمِنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَبِالْقَادِرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى أَلْبَعَثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَيًّا
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

«Ben Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere ve hayrım, şerrin Allah'dan olduğuna inandım. Öldükten sonra dirilmek haktır. Allah'dan başka Allah olmadığına ve

1 Buhâri, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî.

2 Nisâ sûresi, âyet 133.

Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederim.» Buna sıfat-ı iman derler ve hemen hemen Kur'an-ı Kerim'den iktibas edilmiştir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır :

(1)

أَفْتَوْهُ سُورَةَ بَعْضِ الْكِتَابِ وَكَفَرُوا بِبَعْضِ مَا جَاءَهُمْ مِنْهُ لَعَنَ اللَّهُ الْفَاسِقِينَ
الْآخِرِينَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنُورًا قَلِيمًا مَرْمُورًا وَإِلَى شِرْكَ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
عَنِ الْمُتَعَمِّلِينَ . أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ
وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ . . .

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَيَّ
رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يُكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ
وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَذُصِّلْ صِلَاكَ بَعِيدًا...»

«Ey iman edenler! Allah'a, Resûlüne ve Resûlüne indirdiği kitaba, önceden indirdiği kitap cinsine iman edin. Kim Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resûllerine ve son güne küfrederse, muhakkak sonsuz bir çıkmaza sapmıştır.» Tefsirlerin bu âyet üzerindeki beyanlarına göre: Abdullah b. Selâm ile arkadaşları Resûlü Ekrem (S.A.) e: «Ya Rasûlullah! Biz sana ve kitabında, Mûsâ'ya, Tevrate, ve Üzeyre inanırız. Fakat bunlardan gayri ne varsa hepsine küfrederiz» demişler. Bunun üzerine yukarıdaki âyet-i kerime nazil olmuş. Yine tefsirlerin beyanına göre bu âyet-i kerimeden şu mânâlar çıkmaktadır :

a) Ey mü'minler! Dilinizle söylediğiniz gibi, kalbinizle de inanın, münâfık olmayın.

b) Allah tarafından indirilen bütün kitaplara, peygamberlere âmil olacak sûrette iman edin. Zira bazısına iman edip, bazısına etmemek hiç iman etmemek gibidir.

İşte bu ve emsalî âyetlerden de açıkça anlaşılıyor ki iman parçalanmaz bir bütündür; ve Kur'an-ı Kerim'in haber verdiği şeylerin hepsine birden inanan kimseye müslüman denir. Bunlardan vellev bir tanesini olsun istisna eden, müslüman değildir. Vaktiyle müslümanlığı kabul edip, sonradan terk edenler mürted derler. Bu gibilerin İslâm Hukukuna göre cezası katildir. Zarurât-ı diniyyeden olan şeylerden bazısını istisna ederek inanmak istemiyenler hakkında Kur'an-ı Kerim'de :

«Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanın dünyada rezil ve rüsvay olmaktan başka ne cezası olur. Kıyamet gününde ise bu gibiler azabın en şiddetlisine atılırlar. Allah, sizin yaptığınızdan gafil değildir. Bunlar âdi hayatı âhiretle değişenlerdir. Binaenaleyh onlardan azab hafifletilmeyecek, onlara yardım da olunmayacaktır» buyurulmaktadır. Vakia bu âyet-i kerimeye doğrudan doğruya hitab Benî İsrâile'dir. Fakat usûlü fıkıh ilminde beyan olduğu vecihle bizden önceki peygamberlerin şeriatı, bizim için de şeriatdır. Yeter ki onların şeriatını bize Allah veya Resûlü hikâye etmiş bulunsun ve elverir ki bizim hakkımızda delil olmayacağını bildirir red ve inkâr gibi bir işaret de bulunmasın. Nitekim âyet-i kerime de böyledir. Şu halde Benî İsrail'e olan bu hitab aynen biz müslümanlara da hitabdır. Bu münasebetle bir daha görülmüş oluyor ki, iman parçalanmaz bir bütündür. Kim ki bölünür der veya bölmeğe kalkışırsa, kendiliğinden dâire-i İslâm'dan çıkmış olur.

Maalesef, marazı şifa gören bazı yazarlar, imanı değil, Avrupa medeniyetini bölünmez bir bütün olarak vasıflandırır ve zaman zaman çeşitli yazılarıyla bu tezi kabul ettirmek için yaygaralar koparırlar. Bilmezler veya bilmek istemezler ki Avrupa medeniyeti pekâlâ bölünür bir bütündür. Çünkü; eğer bölünmez olsaydı o medeniyetin en mühim cüz'ü olan dinini de almak icap ederdi. Halbuki Avrupa medeniyetini kabul eden müslüman milletler onların dinlerini almamışlardır. Nitekim bizzat Avrupalılar da vaktiyle İslâm medeniyetini alırken onun dinini almadıkları gibi, Avrupa medeniyetini paylaşırken birbirinin dinlerini almamışlardır. Şayet medeniyet parçalanmaz bir bütün olsaydı, bugün Avrupa'nın tek dinle

bir medeniyeti olmak icabederdi. Ortada böyle bir şey olmadığına göre, Avrupa medeniyeti parçalanabiliyor ve parçalanmış demektir.

Birkaç yıl önce günlük gazetelerden birinde okumuştum. Vakti hali yerinde bir Fransız, Noel gecesi çocuğuna çeşitli yılbaşı hediyeleri almış ve âdetleri vechile bunları gizlemiş. Ertesi sabah çocuk hediyeleri bularak her birine ayrı ayrı sevinmiş; bunları kimin getirdiğini sormuş, babası fırsattan bilistifade oğluna dinî terbiye esaslarını aşılama için onu karışına oturmuş ve: «Bu hediyeleri geceleyin herkes uyurken Noel Baba getirmiş. Bunları o ancak terbiyeli çocuklara, dindar, çalışkan ve söz dinleyişli olanlara getirir. Binaenaleyh sen ne kadar terbiyeli, ahlâklı, dindar ve uslu olursan, gelecek seneye o nisbette çok ve kıymetli hediyeler getirecek...» demiş. Tabii ki bu sözler çocuğun ruhu üzerinde bir aşî tesiri icra etmiş. Hikâyeye bütün kalbiyle inanan ve heyecanlar içinde kalan çocuk babasından duyduklarını bir fırsat bularak hizmetçilerine bir bir anlatmış. Fakat bakmış ki hizmetçi kendisi gibi heyecanlanmıyor. Merakla sebebini sormuş. O zaman hizmetçi çocuğa dönerek demiş ki: «Oğlum, bu işittiklerinin aslı yoktur. Dünyada Noel Baba adında bir adam yoktur. Bu anlattığın her küçük çocuğa anlatılan bir efsanedir. Maşallah sen artık epeyce büyüdün, böyle masallara inanmak zamanı geçti, inanma. Bu hediyeleri sana baban aldı ve millî âdetimize uyarak sakladı, ertesi sabah bunları sana buldurarak şu yalanlarla birlikte maletti..»

Buna fena halde canı sıkılan ve hakikaten inkisar-ı hayâle uğrayan çocuk hemen ağlamağa başlamış ve babasına koşmuş: «Baba, madem ki Noel Baba diye bir şey yokmuş, beni niçin aldatın?» diye hıçkırına hıçkırına çıkışmağa başlamış. Hayretler içinde kalan Fransız, işin hakikatini öğrenince hizmetçiyi yanına çağırtmış ve hemen daha şu anda evini terketmesini isteyerek demiş ki: «Ben oğluma, hurafe de olsa, dinimi bildiğim şekilde bütününü ile aşılamağ isterim. Sen, ne hakla benim işime karışıyor; verdiğim telkini ve yaptığım aşîyi bozuyorsun. Hemen şimdi hanemi terketmelisin.»

Şimdi tekrar kendi dinimizde inanılması lâzım gelen şeylere dönelim. Evet her şeyden evvel Allah'ın varlığına, birliğine,

sıfatlarına iman etmek, fakat bununla birlikte peygamberlere, kitaplara, meleklerle, âhîret gününe, cennet, cehennem, cin, iblis, mucize v.s. gibi hakikatlerin varlığına inanmak da icabeder.

Vakia böyle görülmeyen şeylere kanmak ilim ve fen namına konuşan bazı kimselere garip geliyor ve bu sebeple imandan istisna yapmağa kalkışıyorlar, amma meselenin üzerinde bir parçacık durulursa bunların haksızlığı hemen meydana çıkar. Meselâ; tabiat ilmiyle meşgul olanlar bir hacim oksijen ile iki hacim hidrojenin (H₂O) birleşmesinden su meydana geldiğini bilirler. Fakat bu iki maddeden oksijen yakıcı, hidrojen öldürücüdür. Şu halde nasıl oluyor da bu öldürücü **maddelerin** birleşmesinden her canlının menşei (1) olan su meydana geliyor. Bunun hikmeti, illeti nedir? diye sorarsanız, cevap veremezler. Keza topraktan çeşitli nebatat, bahçeler, ağaçlar, çiçekler, yemişler meydana geldiğini bilir ve itiraf ederler; fakat aynı topraktan kimisi tatlı, kimisi acı çeşitli sebze ve meyvelerin, rengârenk çiçeklerin, muhtelif ağaçlarla hububatın nasıl meydana geldiğini, meselâ buğday danesinden neden bazan arpa çıkıvermediğini sorarsanız bilmezler. «Benim müşahede ve tecrübem bana bu kadar malûmat vermiştir. Ötesini bilmem, ihtisasım dahilinde değildir...» şeklinde baştan savma bir cevapla sizi savmak ister veya savarlar. Lâkin bakınız böyleleri hakkında Avrupa'nın insaflı feylesof ve tabiatçıları neler söylediler:

Paris'in Tıp mecmuasında görülen «bir düşünce, asit fosforiğin birleşmesine benzer bir birleşimden başka bir şey değildir. Zaten düşünce, dimağın terkiibinde dahil bulunan fosfordan meydana gelmektedir» cümlelerine sinirlenen meşhur tabiat âlimi Camille Flammarion (Kamil Flamarion) şu cevabı vermiş: «Bunu size kim haber verdi ey muharrir beyler! Âlem de zannedecek ki bu hezeyanları size mualimleriniz öğretiyor. Halbuki hakikat bunun hilâfıdır. Zira bu iddialar ilmi görüşün karşısında hebâen mensûra olmakta başka işe yaramaz. Şunu da ilâve ede-

1) «Sudan her diriye yarattık» mealindeki Enbiyâ sûresinin 30. âyetine işarettir.

yim ki ben iki şeyden hangisine daha fazla şaşacağımızı kestiremez oldum :

a) Şu acayıp ilim mümessillerinden sadır olan cesarete mi?

b) Yoksa iddialarının zayıflığına mı? Newton (Nivton) «Bana öyle geliyor ki» derdi. Descartes (Dekart) de «Bu farazi-yeler babında hilminizin tenezzülünü istiham ederim» diyordu. Bunlar ise «Biz isbat ederiz; biz inkâr ederiz, şu mevcuttur, şu mevcut değildir, ilim hükmetti, ilim kabul etti, ilim kabul etmedi...» diyorlar. Halbuki söyledikleri şeyde ilmi burhandan bir gölge bile yoktur. Flamarion (Filamoryan) sözlerine şunu da ilâve etmiştir: «Sizler bu ağır yükü ilme nisbet etmek tecasüründe bulunuyorsunuz. Vallahi beyler ilim sizi duysa -ki duyması lâzımdır, çünkü onun adamlarındansınız- sizin gururunuzla alay ederek gülerdi. Siz «ilim isbat ediyor, ilim nefy ediyor, ilim emrediyor, ilim nehy ediyor» diyorsunuz. Bununla da şu zavallı ilmin ağzına bu büyük lâfları siz sokuyor, onun kalbine kibir ve gurur sarsıntısını siz koyuyorsunuz.»

Büyük müdekkik Thomas Carlyle (Tomas Karlayl) bu ölü vicdanlı zavallılar hakkında şöyle demiştir: «Bunlar kâinatı ve onun çeşitli manzaralarını, sayısız seslerini, hareketlerini, yıldızları, bulutları, çölleri, denizleri (tabiat) namını verdikleri birkaç harften mürekkep bir isimde toplar ve kâinatın o yüce azametini öyle hakir lâfzın içine dürerler. Halbuki kâinatın kalbde ne muazzam bir güzelliği, bir mevkii vardır. Tek o güzelliği örten perdelerden kurtulabilse. Kâinatın zahirini ele alırsak, bundan, âlim olan bir şey bilir. Bâtınına gelince: Bu cihet derin bir sırdır. Bu sırrın karşısında hiçbir âlimin ilmi, kimyagerin tecrübesi fayda vermez. Bu makamda insana yaraşan, ancak iz'an ve huşu içinde bulunmaktır. Burada cehil, ilimden daha faydalıdır. Bu kâinat ilme ve ilmin iddiasına rağmen acıbler acıbesi ve mu'cizeler mu'cizesi olmakta devam ediyor...»

Büyük İngiliz feylesofu Spencer (Sipenser): «Tabiat ilmini okumaktan maksat, mektep talebelerinin bildiği şu dış görünüşü bilmek değildir. Ondan maksat, tabiat ilminin vasil olduğu bu hududun arkasındaki üstün, acıp sırra vâkıf olmamızdır» demiştir.

Yine İngiliz feylesoflarından büyük

tabiat âlimi Bacon da şöyle diyor: «Tabiat ilmini dudaklarıyla emen mülhid olur; boğaz dolusu içen ise onu Allah'a verir.»

Feylesoflardan biri : «Allah'ın varlığına delil olarak erkeğin yanında kadını görmek bana yeter» demiştir.

Muhterem okuyucularımıza melal vereceğini bilmesem bu babda bir nice Avrupa büyüklerinin sözlerini daha nakletmek mümkündü. Usanç verir endişesiyle bu kadarla iktifa ediyorum. Kaldı ki inanılması gereken şeyleri bize haber veren ve kitab-ı kâinatı okumamızı emreden Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim ise Hz. Peygambere Allah tarafından indirilmiştir. Onda hâşâ yalan yoktur. İndirildiği gün ne ise bugün de odur. Bize tevâtür yoluyla nakledilmiştir. Milyonlarca müslüman son derecede müstesna bir itina ile kalbinde, dilinde müşafında yer etmiş ve nesilden nesile emanet edile edile bize kadar gelmiş, bir harfi, hattâ bir harekesi dahi değişmemiştir. O, Hz. Peygamber devrinde, O'nun huzuru risâletpenahilerinde, O'nun emriyle yazılarak Hz. Ebûbekir devrinde bir yere toplanmış, Hz. Osman (R.A.) devrinde nüshaları teksir edilerek etrafa dağıtılmıştır. Nitekim hâlâ bazıları muhtelif dünya müzelerinde saklanmaktadır. Şu halde Allah'a imanı olan bir kimsenin Kur'an'ın bütün haber verdiklerini kabul etmesi zarûridir. Çünkü Allahü Zü'l-Celâl, hâşâ yalan söylemez ki, olmayan şeyleri bize var göstersiz. Allah kelâmı olan Kur'an-ı Kerim'de bir tek hurafe dahi yoktur. Hem âhiret, cennet, cehennem, cin ve melek gibi sem'iyât hangi delile istinaden inkâr edilebilir. Bu ciheti biz de anlamak isteriz. Eğer bunlar görülmeyeceği için inkâr ediliyorsa, görmemek, mevcut olmayı icab etmez kaidesini münkire hatırlatırız. Zira nice görülmeyen şeyler var ki onların mevcudiyetini ilim ve fen de, mü'min ve münkirler de kabul ediyor. Meselâ: Akıl, ruh, elektrik gibi şeyler gözle görülemezler. Fakat bunların mevcudiyeti bugün söz götürmez bir hakikattir. Şu halde görememek bahânesiyle inkâr cihetine gitmek aslâ doğru olamaz. Muarızımızdan başka delil isteriz. Şayet «bunlar garip şeylerdir; ondan dolayı aklım yatmıyor» derse, o zaman da akl-ı selim sahibi olmadığına hükmederiz. Çünkü muarızımız gözleri ile gördüğü

dünyayı, yıldızları, güneşi vesaireyi elbette ki inkâr etmez. Bunlar ise, gözlerimizin bugünkü alışkanlığından sarf-ı nazar, bidâyet-i hilkatlarında Thomas Carlyle (Tomas Karlayl) ın dediği gibi birer garibe, birer mucizedir. Böyle düşünüldüğü takdirde peygamberlerin zaman zaman gösterdikleri hissi mucizeleri inkâra mahal kalmaz. Çünkü kâinatı yoktan var eden kim ise, peygamberlerin elinde zahir eden mucizeleri yaratan da O'dur. Zaten XX. asrın felsefesi «Tabiat kanunları zarûri değildir» diyerek mucizenin isbatına artık bir kapı açmıştır.

Akl-ı selim, dînen inanılması zarûri olan şeyleri tasdik ve kabulde kat'iyyen tereddüt etmez. Bilâkis halk ve icad hususunda cereyan etmiş bulunan tekabül düstûr'i İlahisine tevfikân bunları arar ve bilfarz bulamazsa «hani nerede?» diye sorar bile. Şimdi bu ciheti bir parçacık izah edelim :

Hak Teâlâ Hazretleri muhalif veya muvafık her şeyi mukabiliyle yaratmıştır. Meselâ maddeye mukabil mânâyı, harekete mukabil sükûnu, geceye mukabil gündüzü, taata mukabil isyânı, hayata mukabil ölümü... yaratmış ve her şeyde bu tekabül sünnetine riayet buyurmuştur. Şu halde akl-ı selim «hani bu fânî cihanın mukabili, hani görünen mükellefin, yani insanın mukabili, hani ma'sum peygamberlerin mukabili.. nerede?» diye sormaz mı? İşte Hallâk-ı âlem Hazretleri bu sualini cevabını ezelde vermiş ve fânî cihanın mukabilinde bâki cihanı, âhîret âlemini; gözle görünen mükellef olan insanın mukabilinde, görünmeyen mükellefi, yani tıpkı insan gibi yiyip içen, yaşayıp, üreyen, nihayet ölüp giden cinn'i yaratmıştır; gözle görülen ma'sum kulları peygamberlerin mukabilinde görünmeyen ma'sumları, yani melekleri halketmiş ve bunları Kur'an-ı Kerim'de haber vermiştir. Bilhassa cinler hakkında Kur'an-ı Kerim'de «Cin Süresi» namı altında başlıbaşına bir sûre mevcuttur.

(1)

«فَتَأْتِي الْيَدُ»

«Dilediğini yapandır» buyurarak ins ve cinne kemal-i kudretini ve sorumsuzluğunu ilân eden Kadir-i Mutlak Hazretlerinin ilâhî kudreti karşısında hangi mâ-

ni' tasavvur olunabilir ki (acaba Allah bu garip şeyleri de yaratabilir mi) şeklinde bir tereddüde mahal kalsın? Böyle sebepsiz bir tereddüd, sahibini ancak imandan mahrum etmeğe yarar. Vüs'atına hayallerimizin bile eremediği şu koca kâinatı yaratmakla bir karıncayı yoktan var etmek arasında Kâdir-i Mutlak Hazretlerine nisbetle hiçbir fark yoktur. Bunu ve mahlûkatını yaratma usulünü Hak Teâlâ Hazretleri bize şu âyet-i kerimesiyle beyan buyurmaktadır.

« إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ »

«Allah'ın âdeti, bir şeyi yaratmak dilediği zaman, ona, «ol» demektir; o şey hemen olur» (2).

Bu ciheti şâir de şu beytiyle ne güzel ifade etmiştir :

**Hum-i vücud henüz ihtizaz peymâdır.
O gunne'den ki gelir kâf ü nûn**

hıtâbından (3)

Bu böyle olduğu gibi, o muazzam varlığa bahsettiği nizâm ve hareketi bir atom zerresinin içine de sıkıştırıvermiş olduğu, fennin son keşfiyatıyla meydana çıkmış, hatta atomu ilk parçalayan âlimlerden biri fart-ı hayretinden «eğer Allah varsa, bu Allah, son derece müthiş bir zekâyâ malik» demiştir.

Hülâsa, bir file yeme, içme, teneffüs vesaire cihazları halk ve ihsan eden Allahü Azîmüşşân, bir mikroba da aynı cihazları yaratmıştır. Maddî manevî bütün harikaları hiçbir güçlük çekmeden yaratmağa kadir olduğuna göre, bizim görmediğimiz daha nicelerini halk ve icada da kadirdir. Bu hal karşısında bize düşen sadece haddimizi bilmektir.

سبحان من تحير في صنعه العقول

سبحان من بقدرته يعجز الفحول

1) Burûc sûresi, âyet 16.

2) Yâ-Sin sûresi, âyet 82.

3) Amasyalı Cüdi.